

بفش اول

بررسی آثار و نقش بورس اوراق بهادار در اقتصاد و بازرگانی کشور

عباس ریحانی یامی
مجید آسایش
شیروان کیوانی

دانشجویان کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی

تحلیل

اهمیت، یعنی بازار سهام و بدهی دارد.

بازار مالی

بازار مالی بازاری است که در آن دارایی های مالی یا دارایی های نامشهود مانند اوراق بهادار معامله می شود. این بازار شرایطی را فراهم می کند تا افراد بتوانند اوراق بهادار خود را در آن بفروشند. در اقتصاد، بازار مالی به مکانی می اطلاق می شود که امکان خرید و فروش سهام، کالا یا هر محصول قابل تبدیلی را برای مشارکت کنندگان با هزینه ای پایین فراهم می آورد. بازارهای مالی چند صد ساله اخیر رشد قابل توجهی داشته و به طور مستمر در حال تکامل و افزایش نقدینگی در جهان است. وظیفه بازارها گردآوری خریداران و فروشندگان علاقه مند به مشارکت در بازار است. در واقع تمامی بازارهای مالی در پی گردآوری سرمایه و برقراری ارتباط بین جویندگان سرمایه (قرض گیرندگان) و دارندگان سرمایه (قرض دهندگان) هستند.

بودجه سالانه کشور است و همچنین بر نامه های میان مدت و بلند مدت و دوربرد نیز از راهبرد های اساسی دستیابی به توسعه تبعیت می کنند. دستیابی به توسعه، مستلزم بکارگیری ساز و کارهای مناسب است، ساز و کاری که با روند تحقق رشد و توسعه همساز باشد. اگر این فرض مسلم را بپذیریم که توسعه در همه ابعاد ضرورت انکار ناپذیر زندگی اجتماعی است، باید این امر بدیهی و آشکار را بپذیریم که توسعه در بعد اقتصاد و بازرگانی، اصلی ترین عامل توسعه جوامع به شمار می آید. با افزایش سرمایه گذاری در شرکت های تولیدی و صنعتی از طریق بورس اوراق بهادار و اتخاذ راهبردهای توسعه صادرات می توان علاوه بر حصول اهداف برنامه، بخش بازرگانی را نیز رونق بخشید. پذیرش بعد اقتصادی توسعه در محوریت گذار از جوامع سنتی به جوامع صنعتی و توسعه یافته، نیاز به ساز و کاری بسیار پر

گسترش روز افزون فعالیت های تجاری موجب گردیده است که مناسبات مالی، فرایندها و شیوه های مدیریت مالی پیچیده تر شود. چنین است که تداوم فعالیت شرکتهای و بنگاههای اقتصادی را باید در داشتن منابع مالی کافی جستجو کرد. بدون دسترسی به منابع مالی، بسیاری از فعالیتها به اجرا در نمی آیند و در نتیجه تحقق هدفها میسر نمی شوند. مسئولان مالی شرکتهای و بنگاههای اقتصادی تمام تلاش خود را به این امر معطوف ساخته اند که بازار مالی و ابزار آن را شناسایی کنند، تا بتوانند منابع مالی لازم را تدارک ببینند. یکی از اساسی ترین بحثهایی که در اقتصاد و بازرگانی هر کشوری مطرح است مساله انباشت سرمایه های را کد جهت توسعه اقتصادی هر کشور از طریق این منابع است. این نوشتار می کوشد که نقش بازار سرمایه و پول را در رشد و توسعه اقتصادی (سطح کلان) و تداوم فعالیت بنگاههای اقتصادی (سطح خرد) بررسی کند. با توجه به این امر و همچنین در ادامه با در نظر گیری ساختار مالی به خصوص بورس اوراق بهادار کشور و بورس اوراق بهادار تهران به عنوان یکی از ابزار های مالی مهم کشور، مورد توجه قرار خواهد گرفت.

واژگان کلیدی: بازار مالی، بورس اوراق بهادار، اقتصادی توسعه.

مقدمه

رشد و توسعه اقتصادی، اساسی ترین هدفی است که کشورها و جوامع دنبال می کنند. فراهم آوردن زندگی مناسب برای تمام آحاد جامعه، خواست و آرزوی دیرینه ای بوده که مدتهاست در سر حوله اهداف و برنامه ریزیهای گوناگون کشورها قرار گرفته است. امروز هیچ برنامه ای بدون هدف دستیابی به توسعه، تنظیم نمی شود. برنامه های کوتاه مدت که تبلور آن در

بورس

بورس از نام خانوادگی شخصی به نام «واندر» بورس «اخذ شده که در اوایل قرن چهاردهم در شهر بروژ بلژیک می زیسته و صرافان شهر در مقابل خانه او گرد هم می آمدند و به دادوستد کالا، پول و اوراق بهادار می پرداختند. این نام بعدها (۱۳۰۹) به کلیه اماکنی اطلاق شد که محل داد و ستد پول، کالا و اسناد مالی و تجاری بوده است. برای شناخت بورس و آشنایی بیشتر با آن بهتر است از «بازار» و تعریف آن شروع کنیم. در یک تعریف ساده بازار، مکانی است که در آن خرید و فروش صورت می گیرد. در بازار ها به طور کلی دو نوع دارایی، دارایی های واقعی و دارای های مالی مورد معامله قرار می گیرند. دارایی های واقعی همان دارایی های فیزیکی هستند مثل زمین، ساختمان و انواع کالا مانند ماشین، لوازم خانگی و... اما دارایی های مالی دارایی های کاغذی و بهتر بگوییم اسنادی هستند مثل سهام و اوراق مشارکت بورس بازاری است که در آن دارایی های مختلف مورد معامله قرار میگیرند و به سه دسته ی کلی بورس کالا، بورس ارز، بورس اوراق بهادار، تقسیم می شود. **بورس کالا:** بازاری که در آن خرید و فروش کالاهای معین صورت می گیرد و به طور منظم و دائم فعال است، بورس کالا نام دارد. **بورس ارز:** در بورس ارز کار خرید و فروش پولهای خارجی انجام می شود و این بورس در کشور ما فعال نیست اما در کشورهای پیشرفته فعالیت چشمگیری دارد. **بورس اوراق بهادار:** در این نوع بورس دارایی های مالی از قبیل سهام، اوراق مشارکت و... مورد معامله قرار می گیرد.

تاریخچه بورس تهران

تاریخچه بورس اوراق بهادار در ایران، سه دوره متمایز را در بر می گیرد: دوره اول از آغاز تاسیس تا سال ۱۳۷۵، دوره دوم از پیروزی انقلاب تا پایان جنگ تحمیلی و بالاخره دوره سوم از ۱۳۶۸ تاکنون. اگر چه در قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴ شمسی که بر گرفته از قانون تجارت فرانسه بود، و در آن مقرراتی نیز درباره سهام شرکتها درج گردیده بود، لیکن اولین زمزمه های تشکیل بازار بورس در ایران به سال ۱۳۱۵ شمسی بر می گردد که دو نفر کارشناس از کشورهای بلژیک و هلند به منظور مطالعه و بررسی شرایط ایجاد بورس به ایران آمدند. با شروع جنگ جهانی دوم این کار متوقف گردید و به فراموشی

بورس از نام خانوادگی شخصی به نام «واندر بورس» اخذ شده که در اوایل قرن چهاردهم در شهر بروژ بلژیک می زیسته و صرافان شهر در مقابل خانه او گرد هم می آمدند و به دادوستد کالا، پول و اوراق بهادار می پرداختند. این نام بعدها (۱۳۰۹) به کلیه اماکنی اطلاق شد که محل داد و ستد پول، کالا و اسناد مالی و تجاری بوده است

سپرده شد تا اینکه در سال ۱۳۳۳ شمسی مطالعات مجددی به دست چندین وزار تخانه و سازمان دولتی آغاز گشت و در نهایت در سال ۱۳۴۵، قانون تشکیل بورس اوراق بهادار تهیه و تصویب شد و از بهمن ماه ۱۳۴۶، این سازمان با ورود سهام بانک صنعت و معدن و نفت پارس کار خود را شروع کرد. بورس اوراق بهادار تهران، در دوره های مختلف حیات خود به دلایلی تاکنون نتوانسته که نقش عمده ای را در تامین منابع مالی داشته باشد و گاهی با کاهش شدید فعالیت و روکود مواجه بوده است. در نتیجه افت و خیز های بورس اوراق بهادار تهران از بدو تاسیس تاکنون، این بازار در مجموع دارای عملکرد مطلوبی نبوده و نقش چندانی را در تامین منابع مالی بنگاههای اقتصادی بر عهده نداشته است. در یک بررسی اجمالی، عوامل اصلی افت و روکود بازار بورس اوراق بهادار تهران، و عدم تاثیر این بازار بر تخریب منابع مالی، قلمداد کرد:

- روشن نبودن سیاست های اقتصادی
- نبود فرهنگ بورس به عنوان نهاد مناسب
- نظام نادرست اطلاعاتی بورس که ناقص و غیر مستمر است
- شفاف نبودن اطلاعات منتشر شده از سوی بورس در خصوص عملکرد شرکتها و عدم امکان دسترسی عموم سرمایه گذاران به اطلاعات
- نارسائیه و محدودیت های قانونی تجارت، قانون

مالیتهای مستقیم، قانون کار و نظیر اینها

- تنوع نداشتن اوراق بهادار مورد معامله در بورس و فقدان ابزار های متنوع
- نبود خدمات مشاوره ای مالی و سرمایه گذاری
- بی اعتمادی مردم به سرمایه گذاری در سهام عرضه شده در بورس، به دلیل عملکرد نامناسب بنگاههای پذیرفته شده در بورس و جز اینها
- تغییرات شدید سیاسی و اداری و نظایر اینها در بورس

- وابستگی اقتصاد کشور به درآمدهای نفتی
- ضعف مدیریت بنگاههای اقتصادی
- تورم و سایر نوسانات اقتصادی
- عدم تناسب بین نرخ بازده سرمایه گذاری در بورس با سرمایه گذاری در سایر بازارهای سرمایه
- نظیر بانکها و بازارهای خارج از بورس
- روشن نبودن مفاهیم آکادمیک و کلاسیک نقش بورس در توسعه اقتصادی و اهمیت نیافتن پژوهش علمی در این باب.

آثار و نقش بورس در اقتصاد

تاسیس بورس اوراق بهادار در کشور، نشان دهنده آغاز یک مرحله از مراحل رشد و تکامل اقتصاد است.

تغییر ساختار بخشی «افزایش تولید و اشتغال»

یکی از مهمترین آثار بورس بر اقتصاد افزایش ارقام سرمایه گذاری ثابت و به تبع آن افزایش اشتغال و تولید و ارزش افزوده است. با افزایش سرمایه شرکتها تحت اثر فروش سهام جدید، قدرت مالی آنها افزایش یافته و در صورتی که بدهی های سنواتی وجود نداشته باشد ارقام سرمایه گذاری ثابت به صورت زمین، ساختمان، ماشین آلات، و تکنولوژی پیچیده تر و با مدرن افزایش می یابد. افزایش اشتغال اثر فوری و محسوس افزایش سرمایه گذاری است، در حالی که حجم تولیدات زمانی افزایش خواهد یافت که پروژه های جدید به مرحله بهره برداری برسند. البته باید در نظر داشت که بسیاری از معاملات بورس در حقیقت، سرمایه گذاری نیستند؛ به این معنی که بخاطر استفاده از افزایش قیمت بازار اوراق بهادار سهام شرکتها دست به دست می شود و فقط بخشی از این معاملات را می توان موجب افزایش سرمایه و سرمایه گذاری شرکتها دانست که ناشی از پذیره نویسی سهام جدید باشد.